

Debatanmeldelse

GENSYN MED COLLINGWOOD

| R.G. Collingwood: *An Autobiography & Other Writings with essays on Collingwood's life and work*, udg. af David Boucher & Teresa Smith, Oxford University Press, Oxford 2013, 581 s., ill., 65 £.

Robin George Collingwood (1889-1943) var professor i filosofi i Oxford. Han var også historiker og arkæolog. Efter arkæologen F.J. Haverfields død i 1919 blev Collingwood betragtet som en ledende figur i forskningen om Roman Britain med utallige udgivelser fra 1923 til 1939, bl.a. *Roman Britain and the English Settlements* (med J.N.L. Myres) i Oxford History of England, 1935 og storværket *The Roman Inscriptions of Britain*, udgivet posthumt så sent som 1965.

Collingwoods forfatterskab var meget omfattende, bedst kendt er selvbiografien, der skabte en del opstandelse og forargelse i Oxbridges gadekær, da den udkom i 1939, og den posthumt udgivne *The Idea of History* (1946). Især sidstnævnte værk har bidraget til at holde interessen for forfatterskabet i live, da det i høj grad har været med til at vække den engelsksprogede verdens interesse for historiefilosofi. Hertil kommer fundet i 1975 af en hel del upubliceret materiale, deponeret på The Bodleian Library og nu fuldstændig katalogiseret, samt fragmentet af det, Collingwood havde håbet skulle blive hans hovedværk, *The Principles of History* (1939), der var anset for tabt, men blev fundet i arkiverne på Oxford University Press og publiceret sammen med andre tekster i 1999. Kritikken af udgivelsesprincipperne for den oprindelige *The Idea of History* har ført til en ny, revideret udgivelse i 1993. Den nye udgiver kan ikke kritiseres for samme type fejl som den gamle, men den nye udgiver bruger introduktionen til sin egen fortolkning af forfatterskabet, akkurat som den gamle. Der er gjort langt mere materiale tilgængeligt med den nye udgivelse og udgivelsen af *The Principles of History*, men begge udgivelser har det problem, at teksternes kronologi er blevet uoverskuelig selv for dem, der kender forfatterskabet godt. De fragmenter af *The Philosophy of History*, der ikke allerede var kendt fra anden sammenhæng, var for tynde til at bære en selvstændig udgivelse, derfor er de suppleret med andet historiefilosofisk materiale, bl.a. fra perioden 1933-39 og materiale fra det, der

ellers blev til *The Idea of Nature* (1945). Det betyder, at det er unødigt kompliceret at få overblik over udviklingsgangen i Collingwoods tænkning – både for gamle, men især da for nye læsere.

Collingwood havde en alvorlig hjerneblødning i februar 1938. Han vidste, at hans tid var afmålt, og at han ikke ville nå alle planlagte værker. Derfor valgte han at nedfælde det, han fandt mest vigtigt i en kort selvbiografi, der blev skrevet i løbet af et par måneder i sensommeren 1938. Den fik simpelthen titlen *An Autobiography* og udkom i august 1939. Det er en intellektuel selvbiografi, netop derfor er den blevet brugt som fortolknings- og placeringskontekst til det øvrige forfatterskab, men der har også været rejst tvivl om dens troværdighed og anvendelighed. Især er den frustrerende kortfattet på en række af de punkter, der senere har givet anledning til kontroverser. Den er også ganske usædvanligt karrig med faktuelle biografiske oplysninger, måske fordi hans privatliv var under opbrud. Derfor har der længe været et ønske om at få en mere traditionel biografi og udviklingshistorie, der sagtens kunne skrives nu, så mange år efter den furor, som selvbiografien og Collingwoods skilsmisse i 1941/42 skabte.

Biografien venter vi stadig på, men nu er *An Autobiography & Other Writings with essays on Collingwood's life and work* udkommet. Det var sir Roger Bannister, tidligere headmaster på Pembroke (Collingwoods college), der i 2007 foreslog, at man på vejen frem mod et egentligt biografisk værk supplerede og nyudgav *An Autobiography*. Det frø spirede og slog rod. Projektet har været længe undervejs, men er nu realiseret i anledning af, at Collingwood ville være fyldt 125 år den 22. februar 2014. Intet kunne have været mere velvalgt. Værket er blevet „the jewel in the crown“ af nye Collingwood-udgivelser, både intellektuelt og æstetisk.

Værket falder i to hoveddele. Den første består af en generel introduktion, Collingwoods tekst fra *An Autobiography* og ti kommenterende essays, forfattet af de fremmeste eksperter. Anden del består af *Other Writings* med en særlig introduktion, realkommentarer og et kommenterende essay.

An Autobiography

Værket introduceres af Collingwoods datter af andet ægteskab, Teresa Smith, og formanden for Collingwood-Selskabet, David Boucher. Nye læsere kan roligt begynde med udgivernes introduktion, der er forbillig. Smith og Boucher sætter materialet i fokus og skelner skarpt imellem introduktion og forskningsdiskussion. Distinktionen er særlig vigtig, fordi en del af Collingwoods værker er publiceret posthumt, og fordi tidligere udgivere i for høj grad har fået lov at præge diskus-

sionen med deres egen fortolkning, der fylder alt for meget i deres introduktioner på bekostning af at lette læserens tilgang til materialet.

Der ER en række uenigheder i fortolkningen af forfatterskabet. En glimrende oversigt over disse *Collingwood-Controversies* med et bud på deres løsning gives af James Connelly i hans essay af samme navn. Connelly er ikke ganske enig med en anden kommentator, Bruce Haddock, der i sit essay, *The Historicity of Thought*, er langt mere kritisk og åben over for uafklarede modsætninger i forfatterskabet. Connelly gravlægger dog en gang for alle den første udgivers forklaring på brud og modsætninger i Collingwoods forfatterskab, der blev begrundet med hjerneblødningerne, fysisk handicap og svigtende åndsevner. Connelly redegør meget overbevisende for, at datoerne simpelthen ikke passer. Collingwoods egen tekst i selvbiografien fremstår ligeså spændende, frisk og direkte, som ved vort første møde for 40 år siden. Velgørende fri for kunstlet sprog og falbelader. Collingwoods frigørelse af historievitenskaben fra naturvidenskabens primat, vigtigheden af historie som en forudsætning for at forstå sine omgivelser og sig selv, koblingen af teori og praksis, tænkning og handling og vigtigheden af et personligt moralsk ansvar og valg har blivende værdi. Det, som Collingwood kritiserer, det akademiske elfenbenstårn, fascismen og nazismen, den spanske borgerkrig mv., hører til i deres egen tid, men de spørgsmål, han rejser om civilisation og moral, er stadig relevante.

Collingwoods tænkning er ikke kun kritisk, den er også konstruktiv, her kan særligt peges på historiefilosofien, der i hvert fald af denne anmelder ses som den til dato mest tilfredsstillende „teoretiske forankring“ af det, som vi her i Skandinavien kalder „det funktionelle kil-desyn“, og det mest sammenhængende og overbevisende alternativ til både materialisme, positivisme og post-modernisme.

Datteren Teresa Smiths essay om Collingwoods barndom og udvikling er en meget charmerende introduktion til forældrenes miljø: Collingwoods far, William Gershom Collingwood, var sekretær for den socialt engagerede kunstkritiker John Ruskin i en menneskealder. Børnebogsforfatteren Arthur Ransome baserede en del af sin umådeligt populære *Swallows and Amazons*-serie (1930-) på familien Collingwood, om end i en noget idylliseret form. Teresa Smiths essay giver et fint billede af en usædvanlig opvakt ung mand med skarpe øjne og en hvas tunge og sans for et godt slagsmål. Det fremgår også, at Collingwood var meget kritisk over for det engelske kostskolesystem og var sig bevidst, at forældrenes kunstneriske udfoldelser og deres fattigdom satte ham på så hårdt arbejde for at opnå stipendier, at lovgivningen sikkert ville have forhindret børn af arbejderklassen i at blive udsat for noget tilsvarende. Teresa Smith giver en fin beskrivelse af Col-

lingwoods engagement i livet på Rugby og hans politiske og religiøse vækkelse, der også manifesterer sig sidst i livet, ikke mindst i kontroversen med Ryle om det ontologiske gudsbevis og en af afslutningerne på *The Idea of Nature*.

James Patricks essay med titlen *The Oxford Man* ligger i fin forlængelse af datterens. Det gør Tony Birleys kommentar om Collingwood som arkæolog og historiker og David Bouchers om Collingwood og den europæiske liberalisme også. Boucher tilbageviser påstanden om, at Collingwood skulle være blevet kommunist sidst i livet, og sætter det sidste kapitel i selvbiografien og Collingwoods sidste værk, *The New Leviathan*, skrevet under bombardementet af London og udkommet i 1942, i sammenhæng med hans bekymring for fremtiden og kritikken af fascismen og nazismen.

Philip Smallwood kommenterer og vurderer *An Autobiography* som litteratur. De øvrige fire essays omhandler hardcore emner fra forskningsdiskussionen. Det drejer sig om Michael Beanys *Collingwood's Critique of Oxbridge Realism*, der giver et fint overblik over Collingwoods filosofiske udvikling og placering i den kontrovers, der er en af de mest grundlæggende i fortolkningen af ham, hvor mainstream-positionen er, at Collingwood ligger i forlængelse af den britiske idealisme med Green, Bradley, Oakeshott og Bosanquet.

I essayet *From Method to Metaphysics* behandler Rex Martin sammenhængen mellem Collingwoods to filosofiske hovedværker *An essay on Philosophical Method* (1933) og *An Essay on Metaphysics* (1940). Det spørgsmål har – sammen med fortolkningen af re-enactment tesen – været hovedkontroversen i litteraturen om Collingwood i de sidste snart 70 år.

Jan van der Dussen, der har stået for udgivelserne af den nye *The Idea of History* og *The Principles of History* (sidstnævnte sammen med W.H. Dray), gentager i sit essay *Collingwood's Philosophy of History in the Year of his An Autobiography* den begrebsmæssige og ikke-metodologiske fortolkning af re-enactment tesen, der er inspireret af Donagan og Dray. Diskussionen af denne teses status er den ene af de to hovedkontroverser i litteraturen. Den debat har ligget noget stille i de sidste par tiår, men den bør genåbnes. Donagans og Drays kritik af den intuitivistiske udgave af den metodologiske fortolkning (især Walsh og Gardiner, men mange flere) er bestemt berettiget, hvilket både Walsh og Gardiner har medgivet. Deres kritik rammer dog ikke nyere, inferentielle, metodologiske fortolkninger som f.eks. Debbins', Nielsens eller Goldsteins. Dussen støtter sig især til Dray. Dussen har kommenteret, men ikke gendrevet Goldstein, han har aldrig diskuteret Nielsen og kender ikke Debbins' afhandling. Han forholder sig heller ikke til,

at Dray anser Collingwood for realist, hvilket er helt ude af trit med mainstreamsynspunktet.

Bruce Haddocks essay, *The Historicity of Thought*, forholder sig meget kritisk til både Collingwood og litteraturen, og han peger på en række uløste problemer i Collingwoods forfatterskab. Haddock er også uenig med de øvrige essays på en række punkter. Han peger bl.a. på, at vi i det allermindste bør se på metodikeren Collingwood igen.

De ti essays kommer godt rundt om Collingwoods forfatterskab og betydning og giver et udmærket indblik i forskningsdiskussionens problematikker. De illustrerer også virkelig fint, hvorfor interessen for Collingwood stadig er levende. Vi bliver hele tiden holdt på tæerne og mindet om, at vi selv er ansvarlige for det, som vi godtager, og det, vi lader passere.

Collingwoods datter har i tiltagende grad involveret sig i faderens forfatterskab, efter hun blev eksekutor af hans litterære bo. En udgivelse som denne havde ikke været mulig uden hendes aktive medvirken og velvillige tilladelse til at bruge så mange private materialer, breve og fotos. Der citeres ganske mange, ikke tidligere kendte, og meget relevante stykker korrespondance.

Other Writings

„Other Writings“ fra Collingwoods egen hånd består i en lang række ikke tidligere udgivne notater fra en rekonvalescens efter endnu en invaliderende hjerneblødning i august 1938. Collingwood foretog en dampskibsrejse til Java og hollandsk Ostindien fra oktober 1938 til april 1939, hvor han førte „Logbog“ over sit arbejde og sine oplevelser undervejs. Selvbiografien var sendt til forlæggeren før afrejsen. Han arbejdede på en bog, der kaldes *Int. Met.*, som blev til *An Essay on Metaphysics* (1940), på udturen, og forsøgte at samle sine tanker om historiefilosofi i *The Principles of History*, som han arbejdede med fra februar til marts 1939, afbrudt af korrektoren på *An Autobiography*. Afslutningskapitlet i selvbiografien skød med så skarpt, at forlæggeren overvejede at afvise bogen, men ikke turde skrive det til Collingwood. Kompromisset blev en total omskrivning af dens sidste kapitel, men det brød fuldstændigt rytmen i arbejdet med historiefilosofien, hvor han desværre endte med at køre fast. For forskningsdiskussionen i historiefilosofien er især notaterne om *Principles of History* og et fragment med titlen *Scheme for a Book* af interesse. Det øvrige er mest af biografisk værdi og dokumenterer spændvidden i Collingwoods egne interesser.

Logbogen er fint introduceret og udstyret med realkommentarer af antropologen Wendy James, der også har skrevet essayet *A Philosopher's Journey: Collingwood in the East Indies*. Værket afsluttes med et længere

brev fra Collingwood til hans søster, Barbara, skrevet på Bali lillejuleaften 1938.

Logbogen er illustreret med Collingwoods kort, egne tegninger og fotografier.

Indtil der foreligger et udtømmende biografisk værk, er den nye udgave af selvbiografien den bedst tænkelige introduktion til forfatter-skabet. En egentlig biografi, ledsaget af en samlet, neutral og kronologisk korrekt udgave af historiefilosofien, der faktisk er den mest relevante del af forfatterskabet, ville gøre et af det 20. århundredes betydelige forfatterskaber væsentligt mere tilgængeligt. Det er faktisk ikke academia og slet ikke i UK, der har holdt interessen for Collingwood i live.

Perspektivering

Som nævnt ovenfor blev Collingwood en katalysator for interessen for historiefilosofi i den engelsksprogede verden i efterkrigstiden, ikke mindst i de oversøiske områder. Kritikken af Oxbridge-kollegerne i afslutningskapitlet af selvbiografien, både den filosofiske og den politiske, sved. Studerende i Oxford og Cambridge og i betydeligt omfang også på „the red brick universities“ blev bestemt ikke opfordret til at beskæftige sig med Collingwood. Donagan var fra Australien, Dray fra Canada, Debbins, Mink, Krausz og Goldstein er alle fra USA.

De posthume udgivelser af *The Idea of Nature*, 1945 og *The Idea of History*, 1946 under redaktion af sir T.M. Knox, principal på Sct. Andrews, tidligere studerende hos og ven med Collingwood, vakte imidlertid berettiget opmærksomhed i en situation, hvor realismen og hele det positivistiske videnskabssyn, den analytiske og logiske positivisme osv. var begyndt at blive sat under pres. *The Idea of Nature* gik ret hurtigt i glemmebogen, men det gjorde *The Idea of History* ikke. Den er bygget op med en lang optakt om historiefilosofi, histories natur, genstand, metode og værdi i alle dens afskygninger i historiografiens historie, fra den græsk-romerske, over den kristne til den præ-videnskabelige og videnskabelige og ender med en række essays (fra 1935-39) under titlen *Epilegomena*, hvor Knox flikker Collingwoods synspunkter om sin egen tids „state of the art“ sammen til en afslutning. Knox benægtede at have ændret andet end ubetydelige småting, men medgav dog, at „much more editing was needed“ end i *The Idea of Nature*. Jeg konstaterede allerede i mit speciale 1976,¹ at der var tale om langt

¹ Udgivet få år senere: Margit Hurup Nielsen: *R. G. Collingwood's historiefilosofi. En undersøgelse af ,re-enactment'-tesens interpretation* (Skifter udgivet af Historisk Institut ved Københavns Universitet, XI), Den danske historiske Forening, København 1980. En stærkt forkortet udgave af specialets konklusioner er trykt i *History and Theory*, 20 (1981), s. 1-31 under titlen „Re-Enactment and Reconstruction

mere vidtgående ændringer, hvoraf nogle lod sig opklare, andre blot måtte konstateres, men i hvert fald manede til forsigtighed med hårt trukne tolkninger baseret på enkeltudsagn. Eftersom Collingwood – efter Knox's egen opfattelse – foretog to radikale kovendinger i forfatterskabet, er det yderligere betænkeligt at blande tekster fra forskellige kronologiske lag. Dussen har arbejdet videre med kritikken af Knox i næsten 20 år, ligesom han henfører fortolkninger, som han selv er uenig i, til, at man har misforstået det hele, fordi man har baseret fortolkningen på Knox's udgivelse.

Dussen har som anført ovenfor stået for nyudgivelsen af *The Idea of History* i 1993. Dussen kan bestemt ikke kritiseres for at have manipuleret teksterne. Hans arbejde er overordentlig omhyggeligt, men akkurat ligesom Knox bruger han en uforholdsmæssigt stor del af introduktionen på at kritisere forgængere og fremføre egne synspunkter i stedet for at lette læserens vej til materialet. Dussen inkluderer en del af det upublicerede materiale, som jeg selv fandt hos Collingwoods anden kone, Kate, i 1975, og som nu befinder sig på Bodleian Library. Det er godt, at det er blevet trykt, men det er mindre godt, at det er blevet endnu mere uoverskueligt at finde rede i kronologien og Collingwoods udvikling. Derfor er det så vigtigt, at en egentlig biografi ledsages af en samlet, neutral og kronologisk korrekt udgave af historiefilosofien. Det er efter denne anmelders opfattelse faktisk den mest relevante del af forfatterskabet og den, der har holdt interessen for ham i live.

Hvorfor er det vigtigt at læse Collingwoods historiefilosofi også i dag? Det er det, fordi Collingwood stillede gode spørgsmål. Han gav interessante, måske ikke altid lige gennemarbejdede og holdbare, svar, men han skrev vedkommende, ikke bare for academia, men også for et uddannet og tænkende publikum, og han blev læst. Det allerreste er faktisk stadig „in print“. Det er der en god grund til.

Grunden er, at han var dybt forankret i praksis igennem mange års udøvende virke som filosof, men også som arkæolog og historiker, og han har forsøgt at håndtere de problemstillinger, som enhver teoretisk interesseret historiker nødvendigvis bør prøve at forholde sig til, som f.eks. hvorfor det naturvidenskabelige paradigme er uegnet til at bedrive historieforskning, med hvilken ret man kan tale om historisk viden, ikke blot forskellige fortællinger, diskurser eller propaganda. Hvilke betingelser der skal opfyldes, og hvilke overordnede metodologiske strategier man kan/bør følge osv. Kort sagt, alle de teoretiske spørgsmål og begrundelser, der rækker videre end den historiske teknik eller klassiske kildekritik, herunder hvordan man kan begrunde,

in Collingwood's Philosophy of History“.

at et funktionelt kildesyn er bedre end et materielt, hvor historikeren akkumulerer rensede byggesten, som man så skriver over, men ikke imod. Hvordan man validerer sine resultater, men alligevel hele tiden skriver historien om, fordi man får ny viden, baseret på nye spørgsmål, osv. Hvilken rolle historikeren selv spiller i processen, og hvorfor personuafhængig viden er umulig i historie.

Collingwoods hovednøgle i disse problemstillinger er, ultra kort resumeret, at historien ikke ligger der og venter på at blive opdaget. Det er ubestrideligt, at der har været en fortid, den har i nogle tilfælde afsat sig spor, i andre ikke. Disse spor taler ikke selv, historikeren er nødvendig for at få dem til det. For at gøre det må historikeren foretage en rationel re-enactment eller rekonstruktion – ikke af den virkelige fortid, men af den historiske fortid, det vil sige den fortid, som kan rekonstrueres historisk, og som giver de spor, som vi står med nu, mening. Historikeren må bruge al sin tekniske viden og kunnen, sin indlevelse, kulturforståelse og sin „imagination“ (ikke i betydningen fri fantasi, men forestillingsevne) og sin evne til at drage logiske slutninger.

Collingwood er ofte blevet fejlfremstillet, som om han anbefalede en irrationel og intuitiv metode til at opnå historisk forståelse. Der er et par enkelte passager, der *kan* læses sådan, men som faktisk *ikke behøver* at blive det, og som også ville være i stik modstrid med, hvad han i øvrigt hævder.

Denne fejllæsning har imidlertid haft enorm betydning især i de første årtier af receptionshistorien, først og fremmest i kraft af W.H. Walshs *An Introduction to the Philosophy of History*, 1951 og Patrick Gardiners *The Nature of Historical Explanation*, 1952. Denne skæve tolkning blev først udfordret i W.H. Drays *Laws and Explanation in History*, 1957, i W. Debbins' *The Philosophy of R. G. Collingwood*, (microfilm af utrykt afhandling), 1959, og i Alan Donagans *The Later Philosophy of R.G. Collingwood*, 1962.

Donagan lagde, som titlen antyder, mest vægt på det sene forfatterskab, det vil i høj grad sige *An Essay on Metaphysics* fra 1940, som Knox anså for relativisme og skepticisme, men som eftertiden har opfattet som en foregribelse af Kuhns paradigmatheori. Collingwood hævder, at metafysik drejer sig om „absolutte forudsætninger“, som er nødvendige for at kunne tænke og bedrive videnskab. De udfordres ikke, kan ikke have propositionel form, ikke være svar på spørgsmål og er hverken sande eller falske. De forudsættes absolut, men kan ændres over tid. De absolutte forudsætninger er udgangspunktet for de „relative forudsætninger“, der kan udfordres, kan have propositionel form, kan være svar på spørgsmål og være sande eller falske. Ikke absolut, men relationelt til deres absolutte forudsætninger. Hermed ryger sandhed med stort S, og det er en ændring fra forfatterskabets midterste år,

som opererer med sandhed, ganske vist som en regulativ ide i kantiansk forstand (det vil sige som en logisk mulig, men aldrig påviseligt opnået grænseværdi). Collingwood ændrer sin metodik, der består i et kompleks af spørgsmål og svar, fra at være en heuristik til en logik og hævder selv i selvbiografien, at det har været hans udgangspunkt fra omkring 1920. Donagan knytter re-enactment-tesen sammen med teorien om absolutte forudsætninger og hævder, at re-enactment er „conceptual“ og ikke metodologisk. W.H. Dray har i en lang række artikler fra 1957 til 1994 argumenteret for, at re-enactment var en forudsætning for forståelse og forklaring af historiske facts. Dray var vejleder for Dussen, og de to stod for udgivelsen af fragmentet til *The Principles of History* i 1999. Dray samlede sin fortolkning i en monografi fra 1995: *History as Re-enactment*. Drays hovedfortjeneste er opgøret med Popper-Hempel-modellen til historiske forklaringer, men hans tolkning forudsætter en realistisk erkendelsesteori. Han skelner imellem to faser i erkendelsesprocessen, nemlig etablering af historiske facts og forklaring af dem, og han anvender korrespondens med virkeligheden som sandhedskriterium. Synspunkter, der efter denne anmelders opfattelse stemmer skidt overens med det, som Collingwood faktisk hævder.

Dray og Dongan var startskud til og inspiration for en ny æra i Collingwood-forskningen og blev efterfulgt af et par større værker, der begge tog udgangspunkt i at forsøge at tilbagevise Knox' påstand om to radikale kovendinger i forfatterskabet. Louis O. Minks *Mind, History, and Dialectic: The Philosophy of R. G. Collingwood* (1969) og Michael Krausz (ed.) *Critical Essays on the Philosophy of R.G. Collingwood* (1972).

Begge værker er umådeligt inspirerende og har haft betydelig indflydelse, men de har også skabt en del kontrovers, der endnu ikke kan anses for afklaret. Især vil en historiker hæfte sig ved vel rigelig harmonisering og så bred anvendelse af begrebet dialektik, at det mister mening. Knox er anfægtet, men ikke fuldstændigt tilbagevist. Efter denne anmelders opfattelser er der tale om både kontinuitet og diskontinuitet i forfatterskabet. Collingwood arbejdede med bestemte problemstillinger og spørgsmål i det meste af sit liv, men de spørgsmål, som han stillede, og de svar, som han gav, stemmer ikke altid overens. Man kan argumentere for, at der sker en vending væk fra realismen, der var dominerende i det miljø, som han blev uddannet i omkring 1926. Collingwood begyndte på græsk som 4-årig, han blev uddannet derhjemme af sin far, indtil han kom på Rugby. Faderen var uddannet i den britiske idealistiske tradition fra Green m.fl., der dominerede Oxford på hans tid. Collingwood var velbekendt med Kant og Hegel og de tyske neo-kantianere, men også med den italienske tradition. Collingwood oversatte Benedetto Croces værk om Vico til en-

gelsk i 1913, Croces selvbiografi og æstetik i 1927-28, ligesom han oversatte vennen Guido de Ruggieros værker om filosofi og europæisk liberalisme i 1921 og 1927; men det vigtigste for ham forblev den engelske tradition.

Man kan argumentere for, at Collingwood var rimelig konsistent og nærmest den idealistiske tradition fra omkring 1926 og til og med det første filosofiske hovedværk fra 1933 og hovedparten af *The Idea of History* fra 1936. Derefter bliver det mere kompliceret. Nogle (i hvert fald Dussen) anser *The Principles of History* for at være Collingwoods metodiske hovedværk. Dussen læser „logic of question and answer and reconstruction by interpretation of evidence“ fra *Principles of History* som Collingwoods metodiske principper og som principielt helt forskellige fra re-enactment fra *The Idea of History*, som Dussen på linje med Dray og Donagan anser for „conceptual“ og ikke metodisk. Det indebærer, at Collingwood skulle have ændret synspunkt imellem 1936 og 1939. Det har han faktisk, men det er i metafysikken, hvor der er klar modstrid imellem det første (1933) og det andet filosofiske hovedværk (1940), der indeholder klart relativistiske træk, der ikke ses i 1933. I historiefilosofien giver det imidlertid bedst mening at læse „re-enactment“ og „reconstruction“ som synonyme. Donagan og Dussen synes at forudsætte, at Collingwood var en tidlig repræsentant for det, der senere kom til at hedde analytisk sprogfilosofi. Det er en anakronisme. Det er det også, når en kreds af Cambridge-historikere synes at antage Collingwood for at være en forløber for post-modernismen, eller når Gadamer tager ham til indtægt for egne synspunkter.

Hverken *The Principles of Art*, 1938, selvbiografien, 1939, eller *The New Leviathan* (1942), giver entydige svar. Spørgsmålene er der stadig. En ny, samlet og neutral udgave af de historiefilosofiske tekster i overskuelig, det vil sige i kronologisk korrekt, rækkefølge vil, uundgåeligt, lede til nye spørgsmål, men også give bedre muligheder for klarere svar på de gamle.

Efterskrift.

I Danmark har der ikke været ret megen systematisk diskussion af Collingwoods historiefilosofi. Han nævnes lige akkurat hos H.P. Clausen i *Hvad er historie?* og af Jørgen Døør i hans *Historiefilosofi* (1973). N.R. Tjalve skrev om ham i *Dansk Teologisk Tidsskrift* i 1971, og denne anmelder skrev, da hun var ung og hed Nielsen, det førnævnte speciale om interpretation af re-enactment tesen i 1976, trykt i Historisk Instituts skriftserie i 1980. Nielsen tilsluttede sig senere synspunkter fremsat af den amerikanske historiefilosof Leon Goldstein, der har skrevet adskillige artikler om Collingwood fra 1970 og monografien *Historical Knowing* i 1976. Goldstein lægger vægt på historikerens erkendelses-

konstituerende rolle. Det har fået kritikere til at kalde ham konstruktivist og post-modernist. Om det er berettiget, skal der ikke forsøges taget stilling til her. Nielsen var og er det i alt fald ikke.

Man kan erkende umuligheden af at godtgøre sine teser ved en korrespondenstest, og man kan også vedstå sig, at en kohærenstest ikke kan undslippe cirkularitet, fordi det, der bruges som godtgørelse pr. definition ikke er stærkere end det, der søges godtgjort. En kohærenstest kan altid kritiseres for at være en infinit regres og mangle endegyldig verifikation. Det betyder, at man giver afkald på sandheden med stort S, men det betyder ikke, at man giver afkald på enhver form for sandhedsbegreb. En konstruktion kan principielt være ren fiktion, fri fantasi eller propaganda, men gør man krav på at have foretaget en re-konstruktion, hævder man, at der kun kan være én fortid og én historie. Gerne med mange vinkler, men de må ikke stride imod hinanden, og de må ikke stride imod det net af viden, som vore forgængere har spændt ud over verden, og som vi selv har accepteret som sandhed – i hvert fald indtil den er modbevist. Et sådant historiesyn kan kun operere med sandhed som en principiel norm eller en aldrig påviseligt opnået grænseværdi, men derfra og til at give fuldstændigt afkald på ideen om sandhed er der heldigvis langt.

Seneste nyt

Da *Historisk Tidsskrifts* redaktion besluttede at udskyde denne anmeldelse fra seneste til nærværende nummer, kan ovenstående suppleres med følgende oplysninger:

For det første er der sket det, at fragmentet af Collingwoods *The Principles of History*, der blev opdaget i arkivet hos Oxford University Press i 1995, nu er blevet overdraget til The Bodleian Library i Oxford, hvor det vil blive gjort offentligt tilgængeligt sammen med det øvrige upublicerede Collingwood-materiale. Den historie vil kunne læses i det kommende nummer af *Collingwood and British Idealism Studies*, vol. 21.

For det andet er udgiverne af *An Autobiography & Other Writings* blevet gjort opmærksomme på, at Collingwoods eget forord er faldet ud under trykningen og således mangler. Fejlen er påpeget af Junichi Kasuga, Tokyo, der sammen med undertegnede anmelder *An Autobiography & Other Writings* i ovennævnte tidsskrift. Fejlen vil blive rettet i paperback-udgaven, så interesserede læsere bør altså vente, til den foreligger.

For det tredje er anmelderen blevet gjort opmærksom på, at der faktisk findes et nyere værk om Collingwoods liv. Det drejer sig om Fred Inglis: *History Man. The Life of R.G. Collingwood*, Princeton University Press, 2009, 381 s., ill. Det er ikke nogen helt almindelig biografi. Den

mangler f.eks. helt en litteraturliste, og forfatteren fortæller selv, på side 311, at Oxford University Press afslog at udgive værket. På side 313 meddeler han følgende om sit projekt:

To have rendered these things on the page is not to have expounded a thinker's thoughts but to have dramatized a life. A biography – *this* biography – then attains the condition of art and further aspires to the condition of history. It is not likely that I have brought this off, but this is my ambition.

Inglis' stil er forførende. Der tilbydes en del faktuelle oplysninger, men der er også en del fejl. Denne anmelder sad tilbage med en dårlig smag i munden efter læsningen, og der er således absolut ingen grund til at være uenig i citatets afsluttende sætning. Inglis er dokudrama. Vi savner fortsat en biografi.

Margit Hurup Grove